Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 20.000 м. п.

ЗМАГАНЬНЕ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Выходзіць два разы у тыдзень.
Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **160.000** м.п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 30.000 мк., сярод тэксту 25.000 м. і на 4 стр. 20.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 5. Вільня, Нядзеля, 11-га лістапада 1923 г. Год I.

Хто перамог?

У той мамэнт, калі папярэдні нумар нашае часопісі йшоў на машыну, прыйшла вестка аб тым, што, на аснове паразуменьня кіраўнікоў забастовачнага руху (П. П. С. і Цэнтралі Праф. Саюзаў) з урадам п. Вітаса, агульная забастоўка спынецца. Урад згадзіўся ўхіліць загад аб аддачы ў салдаты забаставаўшых кракоўскіх машыністаў і аб ваенна-палявых судох для іх. Кіраўнікі руху абяцаліся спыніць агульную забастоўку і прызваць работнікаў да ліквідацыі эканамічнае забастоўкі, ад якое ўсё узгарэлася. Урэшце, ўрад запэўніў работнікаў, што пойдзе на сустрэчу іх дамаганьням у справе павялічэньня заработнае платы.

Ужо з гэтага трэба зрабіць вывад, што тыя грамадзкія групы, якія абвесцілі *вайну забастоўцы*, пацярпелі няўдачу: ім не ўдалося перашкодзіць агульнай забастоўцы, ня гледзячы на іх ваяўнічыя адозвы і прызывы да ўсяго народу,—і *забастоўка дапяла сваей мэты*.

Але няўдача *працiўнікаў* забастоўкі, як палітычнага выступленьня ў імя канстытуцыйнасьці, а так сама вынік забастоўкі далёка *не раўназначны* з перамогай *ініцыятараў* агульнае забастоўкі. Выпадкі ў Кракаве, аружная барацьба работнікаў з высланым проці іх войскам, пралітая з абох бакоў кроў — гэта якраз тое, чаго ані П. П. С., ані Н. П. Р., ані Цэнтраля Праф. Саюзаў *не хацелі*, да чаго зусім *ня імкнуліся*.

Нядаўна мы пісалі (з ст. „Жыцьцё вучыць“), што забастоўка машыністаў, якая ўзьнялася супраць волі кіраўнічых работніцкіх арганізацыяў, гэта — знак таго, што партыі губляюць свае ўплывы на работніцкія масы. Кроў, пралітая на вуліцах Кракава, толькі йшчэ больш ярка падчыркивае справядлівасьць нашае думкі: народ, раз зварухнуўшыся з месца, йдзе шмат далей, чым таго хочацца яго павадыром, і разыйшоўшуюся стыхію вельмі трудна сьціхамірыць....

Дарма эндэцкія пісакі, прыкладам у „Gaz. Warsz.“, стараюцца абвінаваціць польскіх сацыялістаў у сьвядомай арганізацыі аружнае сутычкі работнікаў з войскам, кажучы, быццам факт, што сярод работнікаў было многа людзей, „добра ўладаючых аружжам“, паказывае на ўчасьце пэпээсаўскіх „стральцоў“. Гэта—сьвядомая прычэпка: бо-ж усе тыя работнікі, якія стралялі ў атакуючых уланаў, яшчэ год-два таму назад самі насілі жаўнерскі мундзір і хіба павінны былі ўмець карыстацца аружжам! І вось гэтае апошняе, гэтае *пачуцьцё сваей сілы*, якое збудзілася ў масах, у сувязі з фактам *адставаньня польскіх сацыялістычных партыяў ад настрояў і імкненьняў польскіх работнікаў*, і давяло да праліцьця крыві на вуліцах старое сталіцы Польшчы.

Сьцьвярджаючы, што бастуючыя работніцкія масы, астаўшыся глухімі да ўсіх прызываў „правіцы“, аднача з тым далёка выйшлі за межы мірнае палітычнае дэманстрацыі, вызначаная ім „лявіцай“, — мы павінны з кракаўскіх падзеяў зрабіць той вывад, што ў „пробе сілаў“ *не перамагла ані „правіца“, ані „лявіца“, а перамог нехта трэці*: *вуліца*.

Так, „вуліца“ аказалася гаспадаром палажэньня, бо абедзьве канкуруючыя партыйныя групіроўкі ня мелі сілы апанаваць ёю і павясьці яе за сабой. А гэта—грозны знак для ўсяго грамадзкага жыцьця Польскага гаспадарства...

І пэўне як польскія сацыялісты, так і польскі ўрад пасьля ўсіх неспадзевак апошняе забастоўкі зразумелі і аценілі вытварыўшаеся палажэньне, калі падпісывалі „міравую“: зразумелі, што кожная старана *адна* ня здольна ўціхамірыць народную стыхію, і затым пастанавілі *канкурэнцыю* замяніць на ціхае, нявідочнае для „трэйцяга“ *супрацоўніцтва*, на *каапэрацыю*, як гэта ўжо раз было, калі з Усходу наступалі на Польшчу чырвоныя арміі....

Але тады сацыялісты ўваходзілі ў склад коаліцыйнага ўраду. Ці апошня крывавыя падзеі не давядуць і цяпер да нейкага новага кампрамісу процілежных палітычных кірункаў, зразумеўшых сваё бязсільле?

Буджэт пана мін. Кухарскага.

I. Буджэт і „пачуцьцё рэальнасьці“.

„Чалавек складаецца з цела, душы... і машны“, кажа дасьціпны аўстрыяцкі пісьменьнік Альтэнбэрг.

Дзеля гэтага скажам мы, сучасны чалавек павінен пільнаваць здароўе ня толькі фізычнае і духоўнае, але—і эканамічнае...

А новы, заваёўваючы сабе ўсё больш староньнікаў, сьветапагляд, найлепш фармуляваны Марксам, кажа нават, што „эканамічнае здароўе“ кожнага чалавека акрэсьляе ня толькі яго цела, яго фізычнае здароўе, але і яго здароўе духоўнае,—самую яго душу!...

Дапраўды—можна сказаць, што „машна“, г. зн.—даходы і выдаткі чалавека, ня толькі характарызуюць, але ў значнай меры і акрэсьляюць характар чалавека.

Пакажэце нам прыхода-расходную кніжку таго ці іншага пана, скажэце, скуль і як—з якой працы, ці... „няпрацы“ чалавек дабывае грошы, і як і на што іх выдае,—і мы будзем найлепш—бо запраўды *рэальна*—ведаць, што гэта ёсьць за чалавек, а ня тое, чым ён хоча казацца, за што сябе выдае...

Найлепшай характарыстыкай чалавека зьяўляецца яго ў шырокім сэнсе выразу—*„гаспадарка“*...

Але-ж тое самае, толькі йшчэ ў шмат вялікшай меры трэба сказаць і аб кожнай дзяржаве,—аб дзяржаўнай гаспадарцы.

Гэтак званы гаспадарствены буджэт—каштарыс гаспадарственых даходаў і расходаў—лепш за ўсё сьведчыць аб тым, што такое ў запраўднасьці ёсьць данае гаспадарства, якія яго запраўдныя, а ня толькі дэкляруемыя ў розных унутраных маніфэстах, ці экспозэ, або ў заграмічных „дыплёматычных“ заяўленьнях,—мэты і імкненьні; ці ўмее яно само кіраваць сваей машной, каб утрымліваць у парадку, у здароўі свае „цела“ і сваю „душу“,—ці мае дзеля гэтага запраўдную самастойнасьць і незалежнасьць свайго дзяржаўнага быту; ці гэты быт дзеля таго мае запраўдную трываласьць;—ці, урэшце, данае гаспадарства прадстаўляе і ў якой меры тую ці іншую вартасьць і карысьць як для самога сябе, для сваіх грамадзян, так і для сваіх суседзяў,—для ўсяго сьвету...

З гэтага пункту гледжаньня буджэт кожнай дзяржавы прадстаўляе вельмі цікаўную рэч. Але буджэт таго гаспадарства, у якім мы самі жывем, грамадзянамі якога мы самі зьяўляемся, як кожнаму зразумела, яшчэ ў шмат вялікшай ступені цікаўны,—дзеля таго, што ад гэтага буджэту, ад таго, з якіх „пазыцыяў“ складаецца „росьпісь яго даходаў і расходаў“, у вельмі значнай меры залежаць—ня толькі дабрабыт кожнага з нас, яго грамадзян, але і нашыя—цела і душа... і ня толькі ў настаяшчым, але йшчэ больш—у будучым!...

Вось дзеля таго кожнаму сьвядомаму грамадзяніну трэба вельмі ўважна сьлядзіць за штогоднімі буджэтамі свайго Краю, сачыць і ведаць, куды і на што выдаюцца ўрадам усе тыя грошы, што ён зьбірае з кожнага з нас і са ўсяе маемасьці дзяржавы, якая прадстаўляе ў Рэспубліцы ўласнасьць кожнага грамадзяніна і ўсяго народу разам.

Бо ў Рэспубліцы кожны грамадзянін зьяўляецца адказным за тое, які скарб, якія „цела“ і „душа“ у яго гаспадарстве—ці здоровыя, ці не...

Вось дзеля чаго прадстаўнікі народу ў кожным парлямэнце заўсёды галоўную ўвагу зьвяртаюць на гэтыя штогадовыя буджэты, якія яны разглядаюць гэтак надрабязна, спрачаючыся іншы раз літэральна *з-за аднэй маркі*, ці *аднаго франка*—гэтым адным вычыркнутым франкам іншы раз змушаючы да адстаўкі цэлыя габінэты...

Вось дзеля чаго—першае і найбольш дарагое права народнага прадстаўніцтва — гэта гэтак і званае *„права машны“*, права буджэту,—права дазваляць ці недазваляць ураду рабіць тыя ці іншыя выдаткі,—а калі дазваляць, дык толькі дакладна і сьцісла на тое, на што іх назначыла з гары, на цэлы год напярод воля народу—у асобе свайго парлямэнту, бо ад гэтага запраўды залежыць—як „цела“ таксама і „душа“—уся дзяржаўная гаспадарка, уся палітыка ўраду, ўсё жыцьцё Краю, усе эканамічнае фізычнае і духоўнае здароўе яго народу.

Трэба зусім шчыра сказаць, што Польшча дагэтуль ня *мела ані воднага запраўднага буджэту*, ня гледзючы на тое, што самастойна і незалежна істнуе ўжо амаль ня пяць гадоў!...

Ані воднага разу польскі ўрад ня прадставіў Сойму *гадавога рэальнага буджэту*, і ані воднага разу польскі парлямэнт (ці ўстаноўчы Сойм) ня выкарыстаў у поўнай меры свайго права мець рашучы голас у справе дзяржаўнае гаспадаркі.

З гэтага, ня кажучы нічога аб прычынах гэтага зьявішча, трэба зрабіць адзіны толькі, але зусім об'ектыўны вывад: *ніякай запраўднай дзяржаўнай гаспадаркі ў Польшчы дагэтуль не вялося*!

Ніякога запраўднага рэальнага—кантролю з боку Парлямэнту за „гаспадараваньнем“ польскіх урадаў ня было!...

Але з гэтага ўсяго трэба зрабіць і далейшы вывад: калі ня было ў Польскай дзяржаве ані рэальных буджэтаў, ані іх рэальнага кантролю, дык ня было *запраўднай рэальнасьці і ў самым істнаваньні Польскае дзяржавы, як самастойнай і саматрывалай эканамічна гаспадаркі,—ня было ў ім, зразумела—і першага, акрэсьліваючага ўсе іншыя—фізычнае і духоўнае—здароўя эканамічнага*!..

Ужо з аднаго гэтага мы павіны былі напэўна чакаць, што гэткая дзяржава павінна была-б *хварэць на гэткую гаспадарчую хваробу*, *якая іменна* ўсё *больш памяншала-б рэальнасьць самага істнаваньня гаспадарства*...

І дапраўды, няма ў Польшчы чалавека, які-б ня адчуваў гэтай агульнай хваробы, няма ўжо ані воднага палітыка, ці публіцыста, акі-б не гаварыў, ня пісаў аб гэтым *зьмяншэньні дзяржаўна-гаспадарчай рэальнасьці Польшчы*, *паграж*а*ючы* ёй *урэшце і поўнай утратай апошняй*...

Найлепшым выражэньнем меры эканамічнага здароўя, гаспадарчай рэальнасьці, сілы і вартасьці тэй ці іншае дзяржавы зьяўляецца яе *валюта* (што іменна і значыць „вартасьць“, „сіла“).

І вось кожны з нас на ўласнай скуры ведае, як пужаючы-жудасна, як руйнуючы-шкодна *зьмяншаецца рэальнасьць гэтай валюты*, як папросту *гарыць* у кожнага ў руках польская марка...

Але ён павінен ведаць, што ў гэтым зьявішчы *адбіваецца* іменна жудасна-руйнуючае *агульнае зьявішча*—зьмяншаньне галоўнае, гаспадарчае рэальнасьці самога Польскага гаспадарства.

Скуль-жа ўзялося гэтае фатальнае зьявішча?

Ёсьць цэлы рад прычын гэтага агульнага зьявішча, так сказаць, *„няпоўнай рэальнасьці“*, ўсё *зьмяншаючаеся рэальнасьці* паўстаўшай з мёртвых Польшчы.

Можна сказаць, што *самы час* гэтага „змёртвыхустаньня“, агульныя варункі таго „гістарычнага інтэрмэццо“, у якім створана саюзьнікамі-пераможцамі „Вялікая Польшча“, якой як быццам задана найтруднейшая, амаль нявырашымая задача—утрымаць сваё дзяржаўнае істнаваньне *і пасьля* „гістарычнага антракту“—

пры *ўзвароту гісторыі ў сваё русло*,—самы гэты гістарычны мамэнт у поўным сэнсе і меры пазбаўлены паўнаты нармальнай гістарычнай рэальнасьці...

Можна сказаць, што і самое географічнае палажэньне Вялікай Польшчы, амаль напалову зробленай з *спорных тэрыторыяў*, фатальна робіць з яе *вадліва-мілітарную* дзяржаву, якая *ўсімі сіламі і срэдствамі павінна вырашаць можа нявырашымую задачу*,—адначасна ўмацоўваючы аружнай сілай тое, што руйнуецца фінансава-эканамічным худасочыем: самую рэальнасьць свайго істнаваньня, ня кажучы ўжо аб іншай небясьпецы звонку...

Можна указаць таксама і на тое, што ўваскрашонай Польшчы была дадзена яе ўваскрасіцелямі задача істнаваць ня толькі, а можа—і ня столькі для самой сябе, як для каго іншага,—напрыклад—для Францыі і іншых саюзнікаў, што ў значнай меры зьвязывала самастойнасьць і запраўдную незалежнасьць яе палітыкі, як і яе гаспадарчага разьвіцьця... Іменна дзеля гэтага „істнаваньня для другіх“ Польшчы і давалася ў першыя часы яе „паўстаньня“ столькі „гатовага дабра“, што дапраўды тады Польшча мела ўсё, як ў байцы—на каберцы-самалёце і на абрусе-самабранцы—і, зразумела,—ні аб якой гаспадарцы, ні аб якім буджэце, жывучы якімсь фантастычна-цудоўным жыцьцём, нават і ня думала яе грамадзянства!...

Усё гэтае разам ўзятае эканамічна і ў значнай меры маральна разлажыла і „здэправалала“ польскае грамадзянства, пазбаўляючы яго першага для ўзрослага грамадзяніна абавязку, першай для паважнага, адказнага чалавека запаведзі—„пачуцьця рэальнасьці“...

А калі да гэтага ўсяго дадаць, што ў распараджэньні польскага грамадзянства, у поўнай ўладзе польскага ўраду, які складаўся, трэба гэта прызнаць, заўсёды з людзей, далікатна сказаўшы, „гаспадарственна-прыпадковых“ (класычны з іх сам „сымвал“ гэтай Польшчы—Пілсудскі!..), зусім няўмелых, часта папросту „неразумных“, калі ў руках „прыроджанага гаспадара Польшчы“ аказалася такая лёгкая, здавалася, нявычарпальная „крыніца даходаў“ як... друкарскі станок...які, дапраўды як ў байцы,—даваў яму—сколькі ён хацеў—грошаў-марак,—дык можна лёгка сабе прадставіць, ці магло ў гэтым дзяцінна-някрытычным сваім захопленьні „зьмёртвыхўстаньнем“, у шчасьці свайго адраджэньня — польскае грамадзянства, — думаць аб тым, каб рахаваць грошы, баляисаваць выдаткі з даходамі, або плаціць падаткі, клапаціцца аб якойсь-там „раўнавазе“, аб якімсь буджэце... Гаспадарства было запраўднай „дойнай каровай“ і польскае грамадзянства прызвычаілася так і глядзець на свой скарб,.. як гэта хтось сказаў у Сойме... Рэальнасьць гэтага сьвету найлепш адчуваецца у яго экономіцы, ў яго гаспадарчых законах. — Але ў тым зусім баечным і штучным жыцьці, у якім дагэтуль жыла Польшча, а, можа ў значнай меры, жыве і цяпер, а можа нават і павінна жыць — у сілу ўсяго таго, што намі сказана вышэй,—ні аб якой рэальнасьці ня было і не магло быць мовы, — ня было ані мовы ані на'т паняцьця і аб дзяржаўнай гаспадарцы...

Вынікі гэткага „баечнага жыцьця“ і сказаліся цяпер...

Цяпер, можа ўжо за шмат позна, як пішуць некаторыя; польскае грамадзянства патроху даходзіць на ўласным горкім досьледзе да элемэнтарнага „пачуцьця рэальнасьці“...

Цяпер, калі ў гэткім „баечным жыцьці“ польскае грамадзянства нарабіла даўгу на дзясяткі більёнаў марак, калі яго дзяржаўная марка зьменшылася ў свае вартасьці амаль ня ў мільён разоў, калі ўвесь адміністрацыйны і гаспадарчы аргаізм польскае дзяржавы атручаны ўжо, можа смяротна, гэтым, як кажуць „салодкім ядам“ бумажных грошаў, і хварэе, можа нявылячыма, фінансавай вадзянкай, руйнуючай ўжо ня толькі эканамічна, але і фізычна і духоўна ўвесь дзяржаўны і народны арганізм Польшчы, толькі цяпер „прыроджаны гаспадар Польшчы“ схапіўся за галаву і, здаецца, хоча—ў асобе свайго апошняга мін. фінансаў напраўды зрабіць нейкі цуд, каб... адразу „да канца году“ даць „санацыю“ хваробы,—даць „збаўленьне“, як ён казаў у канцы свайго экспозэ ў Сойме 11/X г. г., ад усяго таго зла, якое, як мы бачылі, ня толькі зроблена „суб'ектам“ гаспадарственага розуму і дзяржаўнай волі уваскросшай Польшчы — кіруючым польскім грамадзянствам, але і зьяўляюцца няўхільным вынікам „об'ектыўных падставаў“ самага істнаваньня „Вялікай Польшчы“... **С.**

У справе звароту беларускае культурнае маемасьці.

У Менску—сэрцы Усходняе Беларусі—створыўся магутны цэнтр творчае беларускае культурнае працы.

Пачатковыя і сярэднія беларускія школы (школы першае і другое ступені), унівэрсытэт, у якім, апрача прадметаў беларусазнаўства, пабеларуску пачынаюць ужо выкладаць і такія прадметы, як агульная тэорыя права і др., цэлы рад беларускіх культурных установаў з Інстытутам Беларускае Культуры на чале—вось тыя кузьні, у якіх выковываецца *Новая Беларусь*.

Сярод гэтых установаў зварачае на сябе ўвагу, паміж іншым, Беларускі Нацыянальны Музэй.

З вялікім напружаньнем, з вялікай затратай энэргіі і працы зьбіраюць тамака беларускія культурныя працаўнікі ўсё тое, што дае прадстаўленьне аб творчай сіле і духовай індывідуальнасьці Беларускага народу. І ня дзіва: гэта-ж трэба прыпомніць, што расейскі царскі ўрад у працягу сотні гадоў стараўся зьнішчыць у Беларусі ўсе сьляды яе даўнае самабытнасьці, што гэты ўрад павывозіў з Вільні і другіх местаў нашае Бацькаўшчыны найбольш цэнныя культурныя памяткі, што гэты вываз у часе сусьветнае вайны зрабіўся масавым, а шмат з таго, што не пасьпелі вывязьці расейцы, згінула ў часе ваенных падзеяў, якія разыгрываліся на беларускай тэрыторыі ў працягу сямёх гадоў.

Вось чаму зьбіраньне менскага музэю сустракаецца з вялікімі труднасьцямі, калі справа йдзе аб згуртаваньні тамака памятак нашае дзяржаўнае мінуўшчыны і старадаўнае культуры. Сучасныя вырабы нашага народу, як паказалі экспанаты беларускага аддзелу на сельска-гаспадарскай выстаўцы ў Маскве, яшчэ можна знайсьці ў нашай вёсцы. Але гістарычныя памяткі трэба шукаць далёка па-за межамі Беларусі: у вялікіх музэях Пецярбурга і Масквы, а таксама і на Захадзе—у Варшаве і Кракаве, куды іх ад нас вывозіла польская інтэлігенцыя, манючыся гэтак ня даць забраць іх у расейскія сабраньні.

Неяк у рукі пішучага гэтыя радкі папаў нумар выдаванае ў Менску беларускае газэты, у якім успамінаецца аб ахвяры Беларускаму Музэю адным з расейскіх музэяў нейкіх фігураў, ці чагось падобнага. Ведама, кожная ахвяра—рэч добрая. Толькі-ж менскім беларусам няма патрэбы аглядацца на ахвяры: яны маюць поўнае права — і з гэтага права павінны скарыстаць! — на *паварот у Беларусь усіх тых беларускіх гістарычных і культурных памятак, што апынуліся ў расейскіх музэях*.

Бяз сумліву, памятак гэтых—нязвычайна многа. І хаця шмат чаго вывезена ўжо ў Польшчу пад відам *польскіх* рэчы (быццам затым, што ўсё гэта адносіцца да часоў прыналежнасьці Беларусі да Польшчы!), аднак, пашукаўшы добра ў Пецярбурзе і Маскве, можна было-бы напоўніць Беларускі Музей у Менску прост бязцэннымі для беларусаў прадметамі.

Права беларусаў на тое, што імі створана, — *бязспрэчнае*. Трэба-бы толькі, каб гэтым занялася адна з паважнейшых беларускіх навуковых установаў, каб была створана адумысная камісія з спэцыялістаў, якая-б і занялася вышуківаньнем і рэвіндыкацыяй беларускіх гістарычных і культурных цэннасьцяў.

Цікава толькі, ці Беларуская Сацыялістычная Радавая Рэспубліка акажацца настолькі „важкай“ установай, каб да голасу яе прыслухаліся „старэйшыя браты“, што запраўды кіруюць усенькім „Саюзам Сацыялістычных Радавых Рэспублік“?

І. М—ка.

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

Цантральны Камітэт P. P. S. выдаў гэткае апавяшчэньне:

„Дзеля таго, што ўрад у асобе старшыні міністраў п. Вітаса заявіў прадстаўнікам P. P. S., што гатоў узяць назад загад аб палявых судох, мілітарызацыі чыгунак, разглядзець прыхільна эканамічныя дамаганьні чыгуншчыкаў, пачтавікоў і наагул дзяржаўных працаўнікоў, а таксама, што пры прыняцьці на службу чыгуншчыкаў і пачтавікоў будзе кіравацца толькі рэчавымы паглядамі, Цантр. Выкан. Камітэт P. P. S. у паразуменьні з Цантр. Кам. Проф. Саюзаў пастанавіў генаральную забастоўку спыніць.

Крывавыя выпадкі ў Кракаве.

6-га лістапада ў Кракаве дайшло да нябывалых яшчэ крывавых выпадкаў. Забаставаўшыя работнікі з ранку пачалі зьбірацца каля Работніцкага Дому. Змабілізаваная паліцыя пачала разганяць сабраўшыхся работнікаў, а пасьля пачала страляць. Тады работнікі напалі на паліцыю і разаружылі яе, адбіраючы карабіны. На дапамогу паліцыі быў выкліканы эскадрон 8-га палку уланаў, які заатакаваў работнікаў, страляючы да іх; работнікі таксама адказалі стрэламі; пры гэтым быў забіты ротмістр Бохэнак. Аружная барацьба пашырылася на рынак і суседнія вуліцы, занятыя праз аддзелы пяхотных палкоў: катавіцкага і ўсходня-малапольскага. У гэтых баёх забіта 29 асобаў і больш за 200 паранена. Частку жаўнераў работнікам удалося разаружыць, пры гэтым здабыта 8 кулямётаў і бранявік „Dziadek“.

Паслы Марак і Баброўскі зажадалі ад ваяводы Галэцкага, каб войска і паліцыя былі выдалены. Ваявода Галэцкі выпаўніў гэтыя дамаганьні. Пасьля выдаленьня войска і паліцыі ўтварылася работніцкая стража, якая заняла пастарункі, запанаваўшы такім чынам над горадам, падтрымліваючы поўны парадак.

PAT паведамляе, што ў часе баёў у Кракаве забіта ротмістраў Бахэнка, Лукасевіча і паручніка Загурскага. Камандзір палку палк. Бзоўскі цяжка паранены ў абедзьве нагі, а 7 афіцэраў атрымала раны. Шэраговых ранена 64; 10 коняў забіта і 100 ранена.

„Gazeta Warszawska“ паведамляе, што ў сераду да 11 гадз. работніцкія баёўкі пануюць над значнаю часткаю гораду. Ваяводзтва і рынак заняты вайскам.

„Dz. Wil.“ паведамляе, што чыгуншчыкі не паслухалі загаду P. P. S. аб спыненьні забастоўкі і на працу ня сталі, дзеля гэтага палявыя суды і мілітарызацыя чыгунак ня спынены.

Ваявода Галэцкі і ген. Чыкель звольнены. На месца іх назначаны віцэ-міністар Ольнінскі і ген. Жэлігоўскі. Узброеныя работнікі згуртаваліся каля Работніцкага Дому. Адбываецца нарада ген. Жэлігоўскага і в.-мін. Ольнінскага ў справе ліквідацыі забурэньняў і разаружэньня работнікаў. Работнікі дамагаюцца, каб заплацілі за час забастоўкі і поўнай амнэстыі для ўсіх.

У Кракаве жыцьцё паволі ўваходзіць у нармальную каляіну. Яшчэ ня ўсе работнікі распачалі працу. Работнікі здалі вайсковым уладам аружжа, якое было забрана ў разаружаных жаўнераў.

„Kurjer Poranny“ паведамляе, што з прычыны спыненьня сялянамі падвозу прадуктаў, у Кракаве адчуваецца голад.

Да Кракава прыехаў пракурор найвышэйшага Суда п. Кандратовіч, які надзелены спэцыяльнымі паўнамоцтвамі.

У **Барыславе** войска таксама страляла ў сабраўшыхся работнікаў. Забіта 2 і 10 цяжка паранена. Работнікі моцна абураны і пастанавілі ня спыняць забастоўкі.

У **Львове** рэпрэсіі трываюць далей. Паліцыя прабавала разагнаць работніцкі мітынг, а калі гэта ёй не ўдалося, прыбыла коньніца і заатакавала сабраўшыхся. Ёсьць раненыя. Некалькі чалавек арыштавана.

Вядомы правадыр эндэкаў ген. Гальлер зламаў пасольскі мандат і выехаў да Амэрыкі. Газэты паведамляюць, што да Амэрыкі маніцца выехаць яшчэ другі відны эндэк кс. Лютаслаўскі. Эндэцкія паслы езьдзяць у Амэрыку, як пішуць некаторыя газэты, каб дастаць на партыйныя мэты даляраў ад польскіх эмігрантаў.

ЛІТВА.

„Przegląd Wieczorny“ у № 247 зьмяшчае гэткую карэспандэнцыю ўласнага бэрлінскага карэспандэнта:

„Deutsche Allgemeine Zeitung“ падае абшырныя весткі аб загранічнай палітыцы Літвы.

Перадусім абгаварвае мабілізацыю літоўскай арміі, а таксама энунцыяцыі літоўскага ўраду ў тым сэнсе, што гэта толькі звычайны загад вайсковага кантролю. Літва настроена вельмі мірна—аднак павінна лічыцца з магчымымі ўсё больш грознымі небясьпекамі з боку некаторых суседзяў.

У канцы гэтая газэта інфармуе аб адносінах паміж Літвою і Чэхаславацыяй і прыводзіць заслугоўваючыя на пільную ўвагу інфармацыі:

„Трэба прыняць пад увагу, што ў апошнія часы завязаліся дужа прыхільныя адносіны паміж Чэхіяй і Літвою. Шмат літоўскіх студэнтаў знаходзіцца ў Пражскім унівэрсытэце. Чэскі гандаль у Коўне моцна разьвіваецца і ў шмат якіх галінах выціснуў нямецкі гандаль.

З палітычнага пункту гледжаньня вялікае значэньне мае тое, што Беларускі ўрад, які меў рэзыдэнцыю ў Коўні, запрошаны перасяліцца ў Прагу. Беларускі ўрад, як ведама, выразна анты-польскі, зьяўляецца цэнтрам апазыцыі проці Польшчы, прысутнасьць яго ў Празе ня будзе вельмі карыснай для Варшавы. З Прагі йдзе дужа выгадная камунікацыя да Усходняй Галіччыны і Украіны, з якімі Беларускі ўрад знаходзіцца ў цесным кантакце. Перамяшчэньне Беларускага ўраду да Прагі наступіць у працягу 2—3 тыдняў“.

НЯМЕЧЧЫНА.

Падрыхтоўка правага перавароту зайшла так далёка, што можна спадзявацца яго ў бліжэйшыя дні. Ходзяць чуткі, што мае быць утвораны дырэктарыят, за якім будзе стаяць Людэндорф. Дырэктарыят мае складацца з быўшага генаральнага дырэктара заводаў Штынэса—Мінокса, быўш. нямецкага пасла ў Вашынгтоне Вэйдфэльда, баварскага барона Гайля і лідэра сялянскага саюзу Оппэлена.

Быўшы наступнік нямецкага трону атрымаў дазвол вярнуцца ў Нямеччыну.

Нямецкі ўрад выслаў новыя ваенныя аддзелы ў Тюрынгію для абароны яе перад нападам баварскіх фашыстаў. Сацыялістычная прэса паведамляе, што гэтыя аддзелы рэйхсвэра, якія маюць заданьнем бараніць Тюрынгію, займаюцца фактычна арыштамі сацыялістаў. Ген. Рэйнгардт выдаў загад аб роспуску сацыялістычных сотняў. Сацыял-дэмакраты выдалі адозву, у якой заклікаюць сваіх староньнікаў стаць у абароне Нямецкай Рэспублікі.

Сталіца Тюрынгіі Вэймар занята аддзеламі рэйсхвэра.

Старшыня Саксонскіх міністраў Фэльліш сказаў у Сойме прамову, у якой востра выступіў проціў назначэньня ўрадовага Камісара, лічучы яго вялікай абразай саксонцаў. Новы ўрад будзе імкнуцца да спыненьня ваеннай дыктатуры. Далей гаварылі прадстаўнікі розных партыяў. Нацыяналісты, народная партыя і камуністы заявілі, што ня маюць даверыя да ўраду і бу-

дуць галасаваць за роспуск Сойму; сацыялісты і дэмакраты падтрымоўваюць урад.

Саксонскі ўрад выслаў да дзяржаўнага трыбуналу скаргу з прычыны неканстытуцыйнага зваленьня Саксонскага ўраду праз цэнтральны ўрад Нямецкай Рэспублікі.

Нацыяналісты згаджаюцца ўвайсьці ў склад новага габінэту з гэткімі варункамі: 1) адстаўка Штрэзэмана і назначэньне канцлера-нацыяналіста, 2) адстаўка прэзыдэнта Эбэрта і назначэньне выбараў новага прэзыдэнта.

Дэмакратычная партыя выказваецца проці супрацоўніцтва з нацыяналістамі, а народная згаджаецца на гэтае супрацоўніцтва. Цэнтр займае нявыразнае становішча.

Прафэсыянальныя саюзы выдалі адозву да работнікаў, заклікаючы іх да абароны канстытуцыі і рэспублікі.

У Бэрліне адбыліся вялікія забурэньні. Разграблена шмат склепаў і прыватных памешканьняў. Мясцамі пагромы мелі характар антыжыдоўскі. Паліцыя ў некаторых выпадках не магла ўтрымаць парадку. Арыштавана каля 300 асобаў.

Уплывы Шрэзэмана зусім упалі. Рэйхсвэр дамагаецца ўтварэньня нацыяналістычнага габінэту. Нават народная партыя нездаволена яго палітыкай. Ген. Лосаў у размове з адным паслом, зазначыў патрэбу пашырырэньня улады баварскага ўраду на ўсю Нямеччыну; правы ўрад абвесьціць вайну з Францыяй, а тады ўвесь сьвет дапаможа Нямеччыне.

Пераварот у Баварыі.

8-га лістапада раніцаю на сабраньне, на якім казаў прамову Кар, прыбыло восем грузавых самаходаў з узброенымі фашыстамі. Пасьля таго, як Кар скончыў прамову, у залю ўвайшоў Гітлер на чале 600 узброеных людзей, праклямаваў зваленьне сучаснага баварскага ўраду, і абвесьціў новы ўрад, які складаецца з быўш. прэзыдэнта паліцыі Понэра, як начальніка дзяржавы, ген. Людэндорфа, як галоўнага камэнданта, ген. Лосава, як міністра абароны, Гітлера, як палітычнага кіраўніка і Зэйсэра, як міністра паліцыі. Фашыстаўскія баявыя аддзелы займаюць горад.

Правыя баявыя саюзы, сабраныя ў паўночнай Баварыі, дамагаюцца паходу на Бэрлін.

Справа адшкадаваньняў.

Справа скліканьня камісіі рэчазнаўцаў з учасьцем Злучаных Штатаў не кратаецца з месца з прычыны няпрыхільнага становішча Францыі.

ВЭНГРЫЯ.

У Вэнгрыі выкрыты загавор крайніх правых, які меў на мэце зваліць сучасны ўрад і захапіць уладу ў свае рукі. На чале загавору стаяў пасол Уляйн. Загаворшчыкі мелі зносіны і працавалі ў кантакце з баварскімі і аўстрыяцкімі фашыстамі.

З Польскага Сойму.

Паседжаньне Сойму 6-га лістапада было запоўнена дыскусіяй над экспозэ міністра фінансаў адносна да ўнесенага ў Сойм праекту буджэту на 1924 год.

Пасол **Вышыкоўскі** (група Домбскага) лічыць праект пана Кухарскага бухгалтэрыйным выпрацаваньнем, зробленым насьпех так, каб даходы правышалі расходы. Гэткі буджэт — нерэальны. Бухгалтэрыйныя ашчаднасьці застануцца на паперы, а вынікам будзе аслабленьне абаронных сілаў дзяржавы і бязграматнасьць. Нават міжнародны капітал, як гэта выясьнілася з няўдачаю заграмічнай пазычкі, ня мае даверыя да ўраду, які вядзе крайнюю рэакцыйную і шовіністычную палітыку.

Пас. **Рудзінскі** (Wyzw.), кажа, што гэты выняткова буджэт разглядаецца ў выняткова час, калі вуліцы некаторых гарадоў Польшчы заліты крывёю. А да гэтага давяло 6-ці месячнае ўрадаваньне „польскай большасьці“. Урад, які ня мае за сабою большасьці ў народзе, не падаўся ў адстаўку, але толькі рэарганізаваўся і давёў Польшчу да сучаснага палажэньня. Крытыкуючы буджэт, прамоўца зазначае, што адсутнасьць дэфіцыту п. Кухарскі атрымаў папросту вычыркнуўшы трэцюю частку расходаў, патрэбных для падтрыманьня дзяржавы. Міністар фінансаў вядзе перагаворы з багатымі клясамі, каб плацілі падаткі, але-ж Польшча мае права заставіць плаціць падаткі, а не прасіць аб гэтым. Урадовая большасьць сабатуе ўсе падатковыя ўставы. Калі сучасны ўрад атрымаў уладу, папяровых грошай было выпушчана на $2^1/_2$ трыльёны, а цяпер 20 трыльёнаў. Марка абнізілася ў 40 разоў. І вось цяпер, у мамэнт забастовак па ўсім краі, міністар фінансаў прадстаўляе сфальшаваны буджэт, сыплючы пяском у вочы грамадзянства. Прамоўца востра выступае проціў ашчаднасьці ў арміі, нішчэньня асьветы, поўнага спыненьня адбудовы Краю, запрапашчэньня зямельнай рэформы і г. д.

Фінансавая палітыка ўраду санкцыянуе ўхіляньне валадаючых клясаў ад платы падаткаў. Уся ўрадовая палітыка скіравана да таго, каб зьнішчыць працоўныя масы і дэмакратыю, а забастоўкамі справакаваць масы да барацьбы, каб на пралітай крыві ўмацаваць панаваньне капіталістаў і абшарнікаў, якія клусьцеюць ад урадовых крэдытаў. Плады гэтай палітыкі вось якія: у бок сьпіхнулі незалежную Польшчу, трыумфуе палітыка моцнага кулака адносна працоўных і ўжо цяпер урад мае адвагу правакаваць працоўны народ, абніжае войска да ролі паслугачых, каб стралялі ў работнікаў і сялян. Але народ выдабудзе з сябе сілу, якая зьмяце вас. Гэткаму ўраду ад імя працоўнага народу належыцца ня толькі недаверые, але і ганьба.

Эндэк **Зьдзехоўскі** лічыць заслугаю ўраду, што ў тэрмін прадставіў буджэт. Кажа аб большасьці, якая мурам стане за ўрадам і з буджэту вельмі задаволена. Трэба павялічыць пасрэдныя падаткі. Просіць аб ухваленьні новых падаткаў, не „нарушаючы маёнткаў абываталяў“.

Пасол **Жулаўскі** (P.P.S.) лічыць, што ўнясеньне ў тэрмін буджэту зьяўляецца не заслугай, а абавязкам ураду. Аздараўленьне дзяржаўных фінансаў, згодна з урадовым праектам, мае адбыцца коштам працоўных клясаў. Буджэт нерэальны. Няма ў ім мовы аб францускай пазычцы, не прадбачыць новай уставы аб пэнсіях. Робяцца толькі неразумныя зьмяншэньні выдаткаў і бароніць заможныя клясы. Сучасны ўрад і ўрадовая большасьць працівяцца павялічэньню падаткаў і работніцкай платы, бо робяць добрыя інтарэсы на інфляцыі. Прамоўца таксама гаварыў аб дарагоўлі і востра крытыкаваў становішча ўраду адносна работніцкіх забастовак. Урэшце прачытаў гэткую рэзалюцыю:

„Сойм сьцьвярджае, што сучасны ўрад сваей фінансавай палітыкай бароніць інтарэсы багатых клясаў, выклікае далейшы спадак маркі і далейшую дарагоўлю, ня можа памысна разьвязаць валютнага пытаньня ў Польшчы і зьяўляецца прычынай усё большай нэндзы і адчаю ў краі.

Давёўшы сваей палітыкай да адчаю працоўныя масы і змусіўшы іх да забастоўкі, ўрад для залатвеньня парахункаў з работніцкай клясай, — распачаў бязпраўныя гвалты, зламаў канстытуцыю і ўрэшце ўчыніў крывавую разьню ў краі.

Сьцьвярджаючы, што гэтая палітыка сучанага ўраду вядзе край да катастрофы, Сойм заклікае ўрад, каб падаўся ў адстаўку“.

Пасол **Квяткоўскі** (хадэк) бараніў ўрадовую палітыку.

Праект буджэту адасланы да буджэтнай камісіі.

З газэт.

Аб „пробе сіл“.

Уся польская прэса горача адгукнулася на выпадкі, якія мелі месца за апошнія дні ў сувязі з агульнай забастоўкай. Правыя газэты з „Gaz. Warsz.“ наперадзі стараюцца прадставіць вынікі забастоўкі, як перамогу ўраду і партыяў, на якіх урад апіраецца, даводзячы, што

> „агульная забастоўка не ўдалася, нідзе ня была агульнай, шмат дзе яе зусім ня было, да таго-ж сумленьне сацыялістаў і іх прыхільнікаў абцяжае праступна і разам з тым бязмэтна пралітая ў Кракаве кроў. Бяз сумліву, урад ня выкарыстаў у поўнай меры здабытае перавагі і гэтым даў магчымасьць прыгнечаным сацыялістам рабіць добрую міну і хваліцца—з некаторым відам справядлівасьці—быццам то атрыманай перамогай“.

У чым выяўляецца гэты „від справядлівасьці,“ „Gaz. Warsz.“ ня кажа. Паводле-ж другога эндэцкага органу, „Gaz. Por.“, да выступленьня работніцкіх арганізацыяў проці ўраду ідэйна далучыліся нават... польскія кансэрватысты!

> „Да ўраду, які апіраецца на нацыянальную ідэю, з роўнай ненавісьцяй і няпрыхільнасьцяй адносіліся як кракаўскія сацыялісты і камуністы, так і тамтэйшыя дэмакраты і кансэрватысты.
>
> „Адны падбуралі цёмныя масы да неаблічальных выступленьняў, другія паблажліва глядзелі на гэту агітацыю“.

Як відаць, на старане работнікаў і іх пратэсту проці неканстытуцыйных загадаў улады апынуліся блізу ўсе польскія партыі, як левыя, так і тыя правыя, што не ўваходзяць да сучаснага ўраду. І гэта тым больш гнявіць эндэкаў, якія, вустамі „Rzecposp.“, дамагаюцца арышту і аддачы пад суд паслоў з П. П. С.— Баброўскага і Марка.

Гэта злосьць найбольш выяўляе фальшывасьць эндэцкіх заяваў, што „забастоўка не ўдалася“. Наадварот, ініцыятары забастоўкі ў асобе П. П. С. зусім здаволены вынікамі яе. Так, у „Robotn.“ чытаем:

> „Партыя сьцісла вызначыла сваю мэту ў гэтай барацьбе. Мы ня зьбіраліся агульную забастоўку абярнуць у рэвалюцыю. Мы ведаем, што масы страшэнна раздражнены палітыкай сучаснага ўраду, аднак, мы ўсімі сіламі імкнемся да таго, каб недапусьціць у Польшчы да крывавых і страшных дазнаньняў рэвалюцыі з яе неаблічальнымі вынікамі для маладое дзяржавы і для работніцкае клясы. Мэтай забастоўкі было адно толькі жаданьне прымусіць урад да ўступак, якія-бы палажылі канец беззаконаму ламаньню забастоўкі чыгуншчыкаў і давялі-бы да перагавораў у справе іх эканамічных дамаганьняў.
>
> „Гэтае мэты мы дапялі. Забастоўка чыгуншчыкаў ня зломлена“.

Пад той час, як правыя часопісі віну праліцьця крыві ў Кракаве ўскладаюць на сацыялістаў і іх прыхільнікаў, левыя газэты вінавацяць у гэтым урад. Робіць гэта ня толькі „Robotnik“, але і лібэральны „Kurjer Poranny“. Апошні ў абшырнай перадавіцы на гэту тэму, паміж іншым, робіць гэткія ўвагі з прычыны кракаўскіх падзеяў:

> Учарашні дзень вельмі пагражаючым спосабам пацьвярдзіў тую ачывістую праўду, што, калі ніколі нельга было ўпраўляць Польшчай пры помачы кулака і аружжа, дык тым менш можна лятуцець аб гэтым у цяперашнія часы. Перасадка на рэспубліканскі грунт мэтадаў Івана Грознага, Міколая I ці Леніна, Кромвэля ці Робэсп'ера, хоць-бы і Муссоліні ці Прымо дэ-Рывэры,—засуджана напярод на трагічныя вынікі, трагічныя ў роўнай меры як для гаспадарства, так і для тых, хто пазволіць падбіць сябе на гэткі шалёны эксперымэнт. Польшча можа істнаваць толькі як арганізацыя волі, абапертая на праве; тыя, каго воля народу паклікала да ўлады, могуць быць толькі вартаўнікамі гэтага права і гэтае свабоды і могуць рахаваць на падтрыманьне іх усім грамадзянствам, на послух, на маральную павагу пастольку, паскольку сумленна і акуратна выпаўняюць гэты абавязак імем цэласьці народу“.

Умяркавана-лібэральны „Kurjer Polski“ кажа, што

> „павага ўраду Вітаса ад гэтае спробы не ўзмацавалася“.

Агляд жыдоўскай прэсы.

(Словы і чыны.—Адстаўка міністра Глонбіньскага і „numerus clausus“. — Змаганьне двух лагераў.— Нацыянальнае пытаньне ў Польшчы. — У часе крызісу).

„Unzer Gedank“ востра атакуе Польскую Сацыялістычную Партыю за яе двухлічную палітыку, адносна да жыдоўскіх культурных пытаньняў. Газэта цьвердзіць, што гэтая партыя, здольная да пекных словаў, мяняе свой фронт, як толькі прыходзіць за чынаў. Паседжаньне асьветнай Камісіі, на якой прадстаўнік P.P.S. (кажучы ў скобках—таксама і пасол Лянгер з „Wyzwolenia“) выступаў проціў удзяленьня субсыдыяў жыдоўскім народным школам, было яскравым доказам гэтага.

У канцы „Unzer Gedank“ зварочваецца да віленскіх P. P. S. гэткімі словамі:

> „Цікава было-б ведаць, як на гэтае пытаньне глядзяць P. P. S. з Віленшчыны? Край наш засеяны праз некалькі нацыянальных меншасьцяў, якія ня гледзячы на рэпрэсіі і прасьледаваньні будуюць энэргічна сваю школу і разьвіваюць культуру.
>
> Віленскія пэпээсы ў справах нацыянальных зьяўляюцца больш левымі, чым іх варшаўскія таварышы. Чаму-ж адкрыта ня выкажуцца ў гэтай справе? Чаму не выступаюць з адпаведнаю дэклярацыяю?“

У інтэрв'ю з супрацоўнікам „Unzer Frajnd“ пасол Выгодзкі цьвердзіць, што адстаўка міністра асьветы Глонбіньскага, зьяўляецца вынікам ганебнай компромітацыі гэтага міністра ў справе „numerus clausus“.

Пасол Фростіг на шпальтах „Naszego Przeglądu“ робіць выразную прапазіцыю хьенапястоўскаму ўраду супрацоўніцтва з „Жыдоўскім Колам“.

У канцы артыкулу пасол Фростіг кажа:

> „З нашага боку было-б недаруемым грахом, калі-б мы, прыймаючы пад увагу і інтэрас дзяржавы і наш уласны спэцыфічны інтэрас, да гэтага чыннага супрацоўніцтва ня прыступілі. Сьмела можам сьцьвердзіць, што жыды ня хочуць, каб іх прадстаўнікі ў Сойме трымаліся пасыўна, альбо задаволіліся толькі крытыкай, заместа таго, каб казаць, як і што павінна зрабіцца. Аднак ці гэтага паважнага супрацоўніцтва жыдоў хочуць і польскія партыі? На гэтае пытаньне мы павінны атрымаць адказ ужо ў бліжэйшыя дні“.

А дзеля таго, што галоўны публіцыст „Naszego Przeglądu“ цьвердзіць, што артыкул пасла Фростіга ёсьць выражэньнем ягоных асабістых паглядаў, гэта даказвае толькі, што ўнутры „Жыдоўскага Кола“ змагаюцца паміж сабою два лагеры: рашучая апазіцыя з паслямі Грінбаўмам і Выгодзкім на чале і опортуністычны лагер, які складаецца з галіцыйскіх махераў.

„Najer Hajnt“ зьмяшчае артыкул пасла Грінбаума, у якім паміж іншымі чытаем:

> Для кожнага об'ектыўнага обсэрватара становіцца ясным, што нацыянальная справа зьяўляецца адным з найвышэйшых пытаньняў у Польшчы. Ня можа быць мовы аб тым, каб дайшло да нармальнага і спакойнага палажэньня ўва ўсіх галінах дзяржаўнага жыцьця, пакуль гэтае пытаньне ня будзе вырашана і найбольш жыцьцёвыя дамаганьні нацыянальных меншасьцяў ня будуць задаволены“.

Вядомы дзеяч на культурнай і прасьвет-

най ніве, які скрываецца пад літэрай Z..., пішучы ў „Tog'y“ аб крызісе, які перажывае віленскае жыдоўскае грамадзянства з культурнага боку, цьвердзіць:

„Жыдоўскае грамадзянства ў Вільні павінна цесна і згуртавана арганізавацца, каб ператрываць цяжкія дні. Нарэшце трэба сканстатаваць аспабленьне нашай грамадзкай энэргіі і змарэньне ў цяжкай барацьбе. У гэтым істнуе найбольшая небясьпека, якую бязумоўна трэба спыніць.

Ня можна паддавацца настроям мамэнту.

Усё-ж такі прыдуць лепшыя часы.

Трэба толькі вытрываць на пасту. У часе крызісу грамадзянства павінна быць гатовым да змаганьня“, **М. Голд.**

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ХРОНІКА.

Ліквідацыя генеральнай забастоўкі. Генеральная забастоўка ў Вільні закончылася. Баставалі работнікі прыватных прамысловых прадпрыемстваў, электроўня і вадаправод. Чыгунка і пошта не баставалі.

„Robotnik“ паведамляе, што 5 лістапада ў Работніцкім Доме адбыўся пасольскі мітынг. Дом быў акружаны яўнай і тайнай паліцыяй, якая зажадала ад прысутных пакінуць памешканьне. Арыштавана трох работнікаў. Пастаўлена была паліцэйская варта, якая нікога з дому і ў дом ня пушчала, паралізуючы гэткім чынам нармальную дзейнасьць проф. саюзаў. Пасол Плаўскі, і старшыня Акр. Камісіі проф. саюзаў Годвод зьвярнуліся да дэлегата ўраду, дзе выясьнілася, што арышты адбыліся па загаду пракурора Галоўні. Па загаду пракурора Галоўні былі высланы агенты дэфэнзывы ў памешканьне пасла Плаўскага, ў зьвязку з яго прамовай на мітынгу.

У № 306 „Robotnik“ паведамляе: „Пракурор Галоўня гуляе. Ужо пасьля ліквідацыі забастоўкі п. Галоўня разам з дэфэнзывай арыштаваў старшыню акружнай камісіі проф. саюзаў Годвода, сябраў гэтай камісіі Бортніцкага, Буйко, Куцька і Заштовта (камісара Касы Хворых), сябра аддзелу Саюзу чыгуначнікаў Стоажэўскага, старшыню гэтага саюзу Ушака (чыгунка не баставала!!). Пракурор Галоўня ня хоча выпусьціць арыштаваныха ні пад залог, ні пад паручыцельства.

Пракурор Галоўня вядомы з сваіх расейска-манархічных пераконаньняў“.

Арыштаваныя вінавацяцца з 367 і 368 арт. К.К.

Вобыск у Польскім Работніцкім Доме. У пятніцу па загаду судовых уладаў зроблены вобыск у „Польскім Работніцкім Доме“, дзе зьмяшчаюцца ўсе прафэсыянальныя клясавыя саюзы і Акружны Камітэт P.P.S. Як паведамляе „Słowo“, знойдзена шмат нелегальнай літэратуры, патроны, карабін і бальшавіцкія пячаткі. Арыштавана 4 асобы.

Канфіската. Кніжка „Працэс 45-ці беларусаў у Беластоку“, выдадзеная паводле стэнаграфічнай справаздачы з судовай расправы, якая адбылася над пасламі Бараном і Якавюком, гр. В. Маслоўскай, Матэйчук і інш., — сканфіскавана.

Напад бандытаў на цягнік. 4-га гэтага лістапада пасажырскі цягнік, не даходзячы 6 кілёмэтраў да ст. Буды, быў затрыманы трывожнымі сыгналамі. Цягнік затрымаўся. На паравоз ускочыла 6 аружных бандытаў, якія загадалі ўсёй службе легчы на зямлю і чакаць выстралу. Пасьля бандыты ў ліку 60 асобаў абкружылі цягнік і забралі ўва ўсіх пасажыраў грошы і каштоўныя рэчы. Зрабованы таксама багажны вагон. Выслана 300 паліцэйскіх, каб злавіць бандытаў.

Аблава на чорнай біржы. Паліцыя зрабіла аблаву на чорнай біржы. Арыштавана каля 50 асобаў. Знойдзена шмат заграмічнай валюты.

Паліцыя сканфіскавала каля 600 пудоў мяса, якое прадавалася па вышэйшай цане, чым якая была паказана ў цэньніку.

Спраставаньне. Мы атрымалі ад камітэту па арганізацыі абходу сталецьця працэсу філярэтаў гэткае пісьмо:

Do Redakcji „Змаганьне“ w Wilnie.

W związku z opublikowaną w Nr. 3-im pisma „Змаганьне“ notatką w sprawie obchodu Stulecia Procesu Filaretów prosimy o umieszczenie poniższego sprostowania:

1) Nie jest zgodna z rzeczywistością podana wiadomość, jakoby w czasie nabożeństwa w kościele po-Bazyljańskim grała na dziedzińcu kościoła orkiestra towarzysząca pochodowi uczęstników obchodu.

2) Nie jest zgodne z prawdą twierdzenie, jakoby w tym samym czasie zebrani uczęstnicy chóralnie śpiewali biesiadne pieśni, nie licujące z chwilą i miejscem zgromadzenia; bowiem chór odśpiewał tylko dwie pieśni: „Pieśń Filaretów“ i „Hymn Rzeczypospolitej“.

3) Sprawa odbycia zebrania na dziedzińcu kościoła po-Bazyljańskiego, program obchodu i godzina jego odbycia zostały zakomunikowane ks. Rektorowi Filipowi MOROZOWOWI przez organizatorów obchodu, przyczem szczegóły uroczystości zostały dokładnie omówione, a godzina oznaczona za wzpólnem porozumieniem ks. Rektora i organizatorów przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności.

Z należnym poważaniem

Za Komitet

Stanisław Pigoń. Profesor Un. St. Bat.

St. Świderski. Naczelnik W-łu Szk. Śr.

Ад Рэдакцыі. Друкуючы гэтае „спраставаньне“, мы прымушаны ў свой чарод яго „спраставаць“.

1) У нашай хронікёрскай заметцы зусім не гаварылася, што „на сьвінтары іграў аркестр, які йшоў з паходам“. Дык лёгка адкідаць выдуманы аўтарамі „спраставаньня“ і прыпісаны нам закід.

3) Самі аўтары „спраставаньня“ прызнаюцца, шта моладзь пяяла на сьвінтары ў часе імшы ў царкве, толькі называюць ня тую песьню, якую паказаў наш хронікёр.

3) Што-ж датычыць заявы, што час абходу быў вызначаны ў паразуменьні з Рэктарам Праваслаўнае Духоўнае Сэмінарыі, айцом Піліпам Марозавым,—дык гэта таксама нічога не „прастуе“, а толькі паказвае, што адказнасьць за непашанаваньне арганізатарамі абходу праваслаўнае сьвятыні ляжыць ня толькі на „высокіх культуртрэгерах“, але і **на айцу Рэктару,** які **не адважыўся** пярэчыць „паном палажэньня“ і дапусьціў падобную бязтактнасьць.

Весткі з вёскі.

В. Уша, Нясьвіскага пав.

Было ліха, ды йшчэ пагоршала. Ужо й так дрэнна жылося нашым сялянам ад дваровых аканомаў, але гэтага мала: няведама адкуль сарваўся нейкі абадранец, які назваў сябе „казаком“. Прыехаў ён запраўды зусім голы, а адкуль, дык ніхто й ня ведае, але яго зараз-жа князь адзеў, бо бачыў, што ён яму вельмі шчыра будзе служыць. Зрабіў яго ўправіцелям над дваром Уша, якім ён і цяпер правіць, ды так правіць, што акалічнае сялянства ня ведае, што й рабіць. І дзень і ноч цягаецца ён па полі, каб злавіць сялянскую кароўку ці кабылку на панскім полі. А як толькі зловіць, дык зараз-жа заве гаспадара і дае яму, каб расьпісаўся, што ён адробіць у двары сем дзён за тое, што яго жывёліна не назнарок узышла на панскае поле, а калі хто ня хоча, дык зараз-жа на суд. Але яму йшчэ й гэтага мала. Я, кажа, застаўлю вас па цэламу месяцу хадзіць на адработак пад паравік. А нашыя сяляне адказваюць: скарэй табе будзе ў грудзях рабіць, чым мы будзем рабіць на пана.

Селянін.

Беларускі спэктакль ў Навагрудку.

4-га кастрычніка г. г. ў дэпо Вольнага пажарнага Таварыства Наваградзкая Беларуская Гімназія зладзіла беларускую вечарыну на карысьць незаможных вучняў Гімназіі. Пастаўлена было дзьве п'есы: „Як яны жаніліся“ Валодзькі і „Чорт і баба“ Аляхновіча. Вучні згулялі добра. Асабліва ўражаньне зрабілі на публіку, якая напоўніла ўсю залю, вуч. Кукаловіч (баба) і Мазур (чорт). Гэтыя артысты свае ролі правялі дасканальна. Іншыя вучасьнікі спэктаклю былі на сваіх мяйсцох. На канчатак гімназіяльны хор, пад кіраўніцтвам п. Шумскага, прапяяў некалькі песьняў. З іх найболей за ўсё падабалася „Калыханачка“, з пачынальніцай вуч. Сапатніцкай, якая маець чыстае прыемнае сапрано.

Шкода толькі, што вытрыманы беларускі стыль вечарыны нарушылі расейскія песьні разгульнага тыпу. Пасярод беларускіх песьняў ёсьць столькі прыгожых, мелёдычных, што імі з пасьпехам можна было-б замяніць гэты стары хлам, якому мейсца даўно ўжо на сьметніку. **Я. Б.**

Дапісы.

Беларусы у Амэрыцы.

(Ад уласнага карэспандэнта).

Сход Беларускага Народнага Таварыства.

5-го кастрычніка адбыўся сход сяброў Б. Н. Т. зьвязанага з чарговымі бягучымі справамі беларускай Каленіі ў Амэрыцы. На гэтым сходзе новапрыбыўшы дэлегат з Бацькаўшчыны вітаў беларуска-амэрыканскую калёнію ад імя гаротных працоўнікоў на глебе барацьбы за адраджэньне і вызваленьне Бацькаўшчыны. Сход вокляскамі адказываў Я. Воронцы і пастанавіў ў бліжэйшыя дні аб'явіць ўсеагульны сход усіх беларусаў у Чыкаго, у адной з найвялікшых заляў, на якім прыбыўшы сваяк зробіць даклад на тэму: „Лёс Беларусі і сучаснасьць“.

Беларускі Баль.

Беларускае Народнае Таварыства на 7-го кастрычніка падзіць вялікі баль, спэктакль і канцэрт. Даход з гэтага прадпрыемства пастуліць на карысьць умацаваньня фонду „ВызваленьняБеларусі“.

Я. Н—скі.

Чыкаго, 6 кастрычніка 1923 г.

БІБЛІЯГРАФІЯ.

А. Грыневіч. Навука сьпеву. (*Правілы і практыка*). *Вільня, 1923 г.*

Нармальнае ўзгадаваньне дзіцяці — найвярнейшы шлях для заваяваньня будучыні грамадзянствам.

Створанае „Адраджэньнем“ „новае ўзгадаваньне“, якое ставіць сабе мэтай *гарманічнага чалавека*, ня можа, як гэта рабіла старая схолястычная пэдагогія, лічыць адны прадметы „галоўнымі“, як, напрыклад, ...лаціну, альбо матэматыку, а другія „другараднымі“ або „неабавязковымі“,—як рысаваньне, ці пяяньне...

Новая сыстэма ўзгадаваньня лічыць зусім аднолькава галоўным і паважным *усё, што патрэбна дзіцяці для яго гарманічнага разьвіцьця і ўзросту.*

І як раз наадварот—для гэтай галоўнай мэты музыка наагул, як гэта было калісь і ў старажытнай Грэцыі, робіцца запраўды *галоўным* ня толькі „прадметам“, але першым і запраўдным „*мэтадам*“ узгадаваньня...

У аснове дзеяльнасьці ўсяго нашага фізычнага і духоўнага арганізму ляжыць „*начала рытму*“. Гэты аснаўны „рытм“ нашай істоты зьяўляецца найглыбейшым прынцыпам усіх (мастацтваў), усякага хараства, і ў *найчысьцейшым відзе* зьяўляецца ў музыцы...

Адсюль ясна, якое аграмаднае значэньне мае музыка для гарманічнага ўзгадаваньня нармальнага чалавека.

Грамадзянства, якое добра ацэнівае гэтае значэньне музыкі, можа лічыцца запраўды культурным.

Беларускае грамадзянства, перад якім пастаўлена цяпер вялікая мэта *стварэньня нармальнай нацыянальнай школы*, павінна таксама добра зразумець ролю музыкі ў разьвіцьці дзіцяці і ўзрослага чалавека.

У гэтай вобласьці працы яшчэ—непачаты край.

І вось дзеля гэтага трэба асабліва ўдзячна і добра цаніць гэткіх захопленых піонэраў гэтай працы, якім зьяўляецца А. Грыневіч.

Апошняя, толькі што вышаўшая кніжка А. Грыневіча зьяўляецца ужо, здаецца, *дванаццатай* кніжкай аўтара, ахвярованай як навуцы сьпеву, таксама і беларускай песьні.

Гэтакая дзеяльнасьць нават у багатым грамадзянстве зварочвае на сябе ўвагу, а ў нашым—бедным—павінна будзіць зусім асобую пашану і ўдзячнасьць!

І гэта-тым болей, што ўсе свае выданьні аўтар здольвае выпускаць дапраўды *нейкім цудам*, бо ня мае ня толькі ніякіх капіталаў, але часамі літэральна ня маючы грошаў нават на хлеб...

Гэтая перамога духу любові да свайго дзела над усімі перашкодамі, гэтая *чыстая, безынтэрасоўная ідэйнасьць*—зьяўляецца рэчамі наагул рэдкімі, а ў нашыя галодна-матар'ялістычныя часы — запраўдным цудам!..

„Навука сьпеву“—гэта скарочаны навучнік, які ў 6-ёх лекцыях сабраў усё, што трэба вучню ці самавучню ведаць, каб сьвядома навучыцца валадаць сваім голасам і чытаць ноты. Да гэтага аўтар вельмі пэдагагічна дадаў „катэхізм“—які ў форме пытаньняў і адказаў—дае зьвязнае паўтарэньне галоўнага зьместу кніжкі.

Аўтар, як піонэр навукі сьпеву ў беларускай літэратуры, павінен быў сам *стварыць ўсю тэрміналёгію*, што наагул удалося яму дасканала: вобразна-народныя, родныя беларускаму вуху выразы, перадаючыя тэрміны, дапраўды бяз усякага нават аб'ясьненьня ўвойдуць у розум дзіцяці.

Калі да таго дадаць, што ўсе прыклады і практыкі аўтар бярэ з беларускай скарбніцы народнае песьні, дык мы атрымаем поўнае паняцьце аб культурна-нацыянальнай, здарова-пэдагагічнай вартасьці новае працы, якую падарыў толькі што беларускай школе — беларускаму грамадзянству шаноўны аўтар — стары працаўнік на полі нашай беднай—бо маладой — культуры...

Шчырая падзяка п. А. Грыневічу за яго многалетнюю карысную і ахвярную працу для гарманічнага ўзгадаваньня беларускага грамадзянства — на заваяваньне ім сьветлай будучыні!

С.

Ад Рэдакцыі: Да ўсяго гэтага трэба дадаць, што аўтарам нарыхтаваны да друку 3 сьпеўнікі: дзіцячы, школьны і народны—разам 120 песьняў. Гэтыя песьні выбраны з усіх беларускіх народных твораў, сабраных аўтарам самавіта за 18 гадоў працы часта аб'яжджаючы Беларусь. Патрэба такіх сьпеўнікаў у нашай беднай пакуль што музыкальнай літэратуры адчуваецца вельмі востра. Дзеля гэтага было-б пажадана, каб беларускае грамадзянства дапамагло паважанаму аўтару выдаць друкам гэтыя яго працы.

Рэдактар-Выдавец **М. Шыла.**

Друкарня **Левін і Сын.** Вільня, Нямецкая 22.